

A tudományos munka nehézségei

VISSZHANG - LVII. évfolyam, 50. szám, 2013. december 13.

Kenesei István *A doktori minőségbiztosítás csapdái* című cikkében (ÉS, 2013/46., nov. 15.) fontos kérdéseket vetett fel a doktori iskolákkal kapcsolatban. Az általa említett problémákhoz szeretnék néhány megjegyzéssel hozzájárulni. Nézőpontomat meghatározza, hogy egy kis szakterületnek, az italianisztikának vagyok művelője, éppen ezért az említett bürokratikus terhek még fokozottabban sújtanak. Az MTMT-be (a Magyar Tudományos Művek Tárába) darabonként felviendő publikációk kezelése végleg megnehezül, ha nemzetközi, de itthon ismeretlen kiadóknál, folyóiratokban volt kedve a kutatónak számos munkáját megjelentetni. Nem gördül le a folyóirat neve, címe az adatbázisból, esetenként kézzel kell az adatokat felvinni, amit többnyire könyvtáros tud megtenni. Az MTMT feltöltése esetemben több hetet vett igénybe, az egyeztetések hónapokat. Ez azonban nem minden, hiszen több olyan intézmény is van, amelyhez külön, másképpen kell adatokat feltölteni, mert a pályázató szervek többnyire különálló adatbázisokkal dolgoznak.

Az erőinkhez képest nagy munka megtérülhet, hiszen az eredeti cél az objektív mérce, a „gép” objektív szakmai értékelése. Ez egy kis szakmánál különösen fontos lehet, hiszen az országban elenyészően kevesen foglalkoznak azonos területtel, sőt kérdéses lehet, hogy az a kevés, aki hasonlóban járatos, valóban elfogulatlan-e. Ahhoz azonban, hogy a számarányok releváns értékelést hozzanak, igencsak finomítani kellene az adatok feldolgozásán. A természettudományokból átvett kritériumok nem feltétlenül működnek a humán tudományok területén. Ilyenek a konferenciakötetek Kenesei által említett problémái: ezek a szakterületemen külföldön igen magas presztízsű kiadványok, hiszen már a konferencián is többnyire meghívott előadók vesznek részt. A szerkesztés, szakértői bírálat, a szerzőkkel való egyeztetés hónapokat vehet igénybe, az eredmények igen tiszteletre méltóak lehetnek, a magyarországi tudományos elfogadottság azonban végül is hiányozhat.

Tapasztaltam a Kenesei István által is említett rövidebb tanulmányok problematikáját is: az angolszász tudományos életben teljes képtelenség volna, hogy ezek tudományos értékét megkérdőjelezzék, nálunk viszont egyesek nem tekintik tudományos teljesítménynek.

Az idézettség is nehéz kérdés, hiszen nem mindig lehet az egyes tudományokat, tudományterületeket összemérni. Különösen bonyolult több nemzetközi publikáció esetében, ahol akkor lehetne arányukat összemérni, ha hasonló jellegű publikációk idézettségét vetnék össze, sőt valószínűleg érdemes volna a rendkívül nagy szórással működő hazai pályázati források „megtérülését” is mérni. Nem igazán értékeli a rendszer az egyszerű hivatkozás és a műről önálló cikként megjelenő recenzió igen nagy különbségét sem – még kevésbé, ha a hivatkozások, recenziók nemzetközi jellegűek. Az idézettséget nemzetközi publikációk esetében már figyelemmel kísérni is igen nehéz, s természetesen a külföldi irodalmakkal foglalkozóknak lényegesen nehezebb külföldön recenziókat, hivatkozásokat kapni.

A gép látszólag mechanikus értékelése mögött tehát érdekek, szakmai megfontolások állhatnak: az MTMT valóban objektív eredményeket hoz ki akkor, amikor kellőképpen finomított adatokat tudnak betáplálni. Jelenleg például kizárólag azokat a folyóiratokat fogadja el tudományos szempontból értékelhetőnek, amelyek listáját a megfelelő akadémiai osztálytól megkapta. Ki lesz az, aki az igen szerteágazó szakterületek összes nemzetközi tudományos folyóiratát szakmailag összegzi? Az olasz egyetemi és kutatási minisztérium 95 oldalas, mintegy 9000 tételből álló listát adott ki erre a célra. Az Akadémiai I. osztály honlapján egy mintegy ezerháromszáz tételből álló lista szerepel az irodalom rovatnál, ezek közül 78 (!) a figyelembe vehető tudományos folyóirat, melyek a publikációk tudományosságának kizárólagos

garanciái: ebből a listából például a szakterületemre vonatkozó nemzetközi italianisztikai folyóiratok teljességgel hiányoznak. Jaj nekem, ha nemzetközi szinten publikálok folyóiratokban, mert az tudományos szempontból nem számít, sőt, tájékozatlan kolléga még azt is gondolhatja, hogy a publikációm nem tudományos. Igen sajátos a magyar kiadású folyóiratok elfogadottsága is: egyeseket elfogadnak, ugyanakkor internetes nemzetközi italianisztikai folyóiratunkban az ott publikáló olasz, francia, holland stb. kollégáknak a tudományos akkreditációnál elismerik a tanulmányukat, a magyar rendszer azonban az ott publikáló magyar szerzők olasz vagy angol tanulmányait nem tekinti tudományosnak, miközben egy bécsi intézeti internetes kiadvány tudományosként szerepel a listán.

A fentiekből az következne, hogy a „monográfiákat” tudományos munkának tekintik, hiszen ott ISBN-számok is vannak, azonban ennek a megítélése is esetleges, kritériumai nem világosak. Kérdéses például, hogy egy nemzetközileg rendkívül sikeres monográfiát egy adott szűk szakma képviselője el akar-e fogadni. Ez utóbbi probléma az, ami miatt az éppenséggel a mechanikus, részrehajlásmentes MTMT tökéletesítése mellett szólnának érvek, s megkérdőjelezném, hogy a Keneseilstván által javasolt brit módszert minden szakma át tudná-e venni: ilyet használtak most Olaszországban külföldi szakértők bevonásával – nagy viták voltak (természetesen), de végül az eredmények alapvetően objektívek lettek (persze: sok pénz is kellett hozzá). Természetesen ideális volna, ha arra hivatott elfogulatlan szakmai grémium egyenként vizsgálná meg a publikációkat (amennyiben erre ideje, módja volna), de bizonyosan ki lehetne választani a fontosakat, hiszen a publikáció milyensége lehetne a döntő. Nagyon kérdéses azonban, hogy egy másfajta hagyományokkal rendelkező kis országban ez maradéktalanul teljesülhetne-e. Bizonyára a következő évek feladata, hogy a nemzetközi tudományos élet normáit azokon a humán területeken is érvényesítsék, amelyeken ez idáig ez nem történt meg. Nem egy-két ember hatalmi érdeke mentén, hanem igen tág szakmai együttműködések, véleménycserék eredménye lehetne, belföldön és a külföldi szakemberekkel is karöltve, a nemzetközi tapasztalatok figyelembe vételével. Reméljük, hogy ebben az irányban fognak haladni nehezen művelhető szakmáink.